

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ТУРИЗМУ ТА МІЖНАРОДНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА ТУРИЗМУ**

Наталія ГАБЧАК, Руслана КРИВЕНКОВА

**Методичні рекомендації
до практичних занять і самостійної роботи**

ТРАНСКОРДОННИЙ ТУРИЗМ

Рівень вищої освіти	другий (магістерський) рівень
Галузь знань	24 Сфера обслуговування
Спеціальність	242 Туризм і рекреація / 1015 Travel, tourism and leisure
Освітня програма	Туризм
Статус дисципліни	Вибіркова
Мова навчання	українська

УДК 338.48-44(1-8)(076)

К 82

Транскордонний туризм: методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 242 «Туризм і рекреація» / 1015 «Travel, tourism and leisure» галузі знань 24 «Сфера обслуговування» за освітньою програмою «Туризм»
// Укладачі: Н.Ф. Габчак, Р.Ю. Кривенкова. Ужгород: УжНУ, 2023. 42 с.

Укладачі:

Габчак Наталія Францівна, декан факультету туризму та міжнародних комунікацій ДВНЗ «Ужгородський національний університет», кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри туризму;

Кривенкова Руслана Юрївна, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри туризму ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Рецензенти:

Свєженцева Оксана Іванівна, начальник відділу міжнародних зв'язків ДВНЗ «Ужгородський національний університет», кандидат історичних наук, доцент;

Гайдур Михайло Іванович, заступник директора Департаменту екології і природних ресурсів Закарпатської облдержадміністрації, кандидат педагогічних наук.

*Схвалено на засіданні кафедри туризму
факультету туризму та міжнародних комунікацій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(протокол №3 від «27» жовтня 2023 року)*

*Рекомендовано до друку науково-методичною комісією
факультету туризму та міжнародних комунікацій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(протокол №3 від «27» жовтня 2023 року)*

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2023

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	4
Тема 1. Сутність поняття транскордонного туризму та його місця в структурі міжнародного туризму.....	8
Тема 2. Транскордонне співробітництво в системі інтеграційних процесів.....	9
Тема 3. Прикордонний та транскордонний простір.....	10
Тема 4. Транскордонний туризм у контексті євроінтеграції України	11
Тема 5. Єврорегіон як форма транскордонного співробітництва.....	12
Тема 6. Єврорегіони за участю України.....	13
Тема 7. Транскордонні туристичні ринки	15
Тема 8. Інституції забезпечення та підтримки розвитку транскордонної співпраці в галузі туризму регіонів	16
Тема 9. Україна в системі транскордонного співробітництва в галузі туризму	17
Тема 10. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку транскордонного туризму в межах Карпатського регіону.....	18
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ	20
ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДО МОДУЛЬНИХ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ	31
ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ	32
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК	34
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	39

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Основна мета навчальної дисципліни «Транскордонний туризм» сформувані у здобувачів вищої школи цілісний суспільно-економічний та політичний погляд на особливості та тенденції розвитку прикордонних територій, специфіку транскордонних зовнішньоекономічних зв'язків та визначити його роль у підвищенні конкурентоспроможності регіонів в умовах розширення сучасних євроінтеграційних процесів.

Виходячи з мети важливим є набуття здобувачами комплексу теоретичних знань і практичних навичок з організації туристичної діяльності на транскордонних територіях та здатністю працювати в міжнародному середовищі на основі позитивного ставлення до несхожості до інших культур, поваги до різноманітності та мультикультурності, розуміння місцевих і професійних традицій інших країн, розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці, виокремлювати перспективи розбудови нових пунктів пропуску на ділянці державного кордону України та країн ближнього зарубіжжя.

Вона є одним з вибірових курсів програми підготовки фахівців за спеціальністю 242 «Туризм і рекреація» освітньо-професійної програми «Туризм» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти і займає чільне місце в циклі дисциплін, що покращують професійну підготовку фахівців у сфері туризму і рекреації.

Завданнями навчальної дисципліни «Транскордонний туризм» є вивчення системи понять транскордонного туризму, організації різних його форм співпраці, зокрема єврорегіонів, нових напрямів здійснення туристичної діяльності на прикордонних територіях, вітчизняного та закордонного досвіду реалізації інтеграційного потенціалу суміжних територій. Реалізація даних завдань повинна забезпечити досягнення мети та формування програмних результатів навчання, а саме:

- засвоєння теоретико-методологічних основ розвитку, аналізу та оцінки туристично-рекреаційного потенціалу транскордонних територій, визначення його ролі і місця у системі державної регіональної політики;
- аналітична оцінка стану прикордонного та транскордонного простору;
- вивчення характерних рис та особливостей організації розвитку туризму в межах транскордонних територій;
- виявлення основних тенденцій і динаміка зовнішньоекономічних операцій;
- навчити здобувачів аналізувати та порівнювати транскордонні туристичні ринки;
- опрацювати та проаналізувати інституційне забезпечення розвитку сфери туризму в транскордонному регіоні;
- формування практичних навичок роботи здобувачів щодо використання методів оцінки туристично-рекреаційного потенціалу транскордонних територій, критичне осмислення здобутих знань і глибоке вивчення теоретичних і практичних проблем в туристичній сфері в межах транскордонних територій.

Предметом виступає транскордонний туризм та його складові – транскордонне співробітництво, єврорегіони, існуюча мережа пунктів пропуску через державний кордон, транскордонні проекти, інтеграційний потенціал транскордонного регіону, туристичні потоки, туристичні заклади та інші об'єкти туристичної інфраструктури.

Відповідно до освітньо-професійної програми «Туризм», вивчення навчальної дисципліни «Транскордонний туризм» сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність (ІК) – здатність ставити та успішно розв'язувати на достатньому професійному рівні складні науково-дослідницькі та практичні задачі, узагальнювати практику туризму і рекреації, прогнозувати напрями їх розвитку, вирішувати професійні проблеми та практичні завдання у сфері туризму і рекреації, як в процесі навчання, так і в процесі роботи, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК)

- ЗК 1. Діяти на засадах розуміння цивілізаційних гуманітарних цінностей та глобалізаційних процесів, пріоритетів національного розвитку.

- ЗК 2. Здатність до організації, планування, прогнозування результатів діяльності.

- ЗК 3. Уміння працювати в міжнародному та вітчизняному професійному середовищі.

- ЗК 5. Уміння спілкуватися з експертами інших галузей в питаннях, спільних для вирішення.

- ЗК 7. Формування управлінських навичок підприємництва, креативність, бажання досягти успіху і самореалізуватися.

- ЗК 11. Здатність визначити наявність проблеми, аналізувати та вирішувати її, обґрунтовувати управлінські рішення та забезпечувати їх дієвість.

- ЗК 12. Здатність збирати та аналізувати дані, необхідні для розрахунку економічних і соціально-економічних показників, що характеризують діяльність суб'єктів господарювання в туристично-рекреаційній сфері.

Фахові компетентності (ФК)

- ФК 1. Здатність застосовувати у професійній діяльності категорійно-термінологічний апарат, концепції, методи та інструментарій системи наук, що формують науковий базис туризму та рекреації.

- ФК 3. Здатність аналізувати геопросторову організацію туристичного процесу і проєктувати його розвиток.

- ФК 6. Здатність до організації та управління туристично-рекреаційним процесом на локальному і регіональному рівнях, в туристичній дестинації, на туристичному та рекреаційному підприємстві.

- ФК 7. Здатність розробляти та сприяти впровадженню регіональних програм розвитку туризму.

- ФК 9. Розуміння наукових основ і принципів діяльності підприємств, що здійснюють лікування, оздоровлення та реабілітацію.

- ФК 10. Здатність управляти ризиками в туризмі.
- ФК 12. Здатність до підприємницької діяльності на національному та міжнародному туристично-рекреаційних ринках.
- ФК 13. Здатність до аналізу, прогнозування, планування бізнес-процесів та геопросторового планування у сфері туризму та рекреації
- ФК 15. Здатність до реалізації проєктів у туристичній та рекреаційній індустрії.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Туризм», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Когнітивна (пізнавальна) сфера	
Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки, критичне осмислення проблем у сфері туризму та рекреації і на межі галузей знань	ПРН 1
Знання закономірностей, принципів та механізмів функціонування туристично-рекреаційного ринку	ПРН 4
Здатність оцінювати кон'юнктуру туристичного ринку, інтерпретувати результати дослідження та прогнозувати напрями розвитку суб'єкта підприємницької діяльності в сфері туризму і рекреації.	ПРН 5
Використовувати комунікативні навички і технології, ініціювати запровадження методів комунікативного менеджменту в практику діяльності суб'єктів туристичного бізнесу	ПРН 12
Приймати ефективні рішення у сфері туризму та рекреації щодо розв'язання широкого кола проблем, зокрема безпеки і якості туристичного обслуговування та демонструвати соціальну відповідальність за результати прийняття стратегічних рішень	ПРН 13

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Транскордонний туризм»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Уміння оцінювати та аналізувати туристичні можливості транскордонних територій щодо надання різних видів туристично-рекреаційних послуг; визначати обсяг прибутків та їх розподіл, впроваджувати новітні методики ситуаційного аналізу макро- і мікросередовища, враховуючи обсяги надання послуг та чинники впливу на їх економічний стан. Аналізувати в'їзні та виїзні туристичні потоки в межах транскордонних регіонів, здійснювати оцінку їхньої туристичної діяльності, працювати з проєктами, планувати і розробляти маршрути транскордонного туризму.	ПРН 1
Знати і розуміти закономірності, принципи та механізми функціонування туристичного ринку в межах транскордонних територій. Вміти обґрунтувати теоретичні основи та принципи транскордонного співробітництва. Знати механізми функціонування що регулюють діяльність органів місцевого самоврядування в прикордонних регіонах. Визначати особливості сучасних тенденцій розвитку прикордонних територій та процесів транскордонної співпраці.	ПРН 4
Вміти оцінювати та генерувати кон'юнктуру туристичного ринку транскордонних територій, інтерпретувати результати дослідження та прогнозувати напрями розвитку суб'єкта підприємницької діяльності в сфері туризму. Здійснювати оцінку регіонального чи локального використання туристичних ресурсів в межах транскордоння.	ПРН 5
Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у сфері туристичної діяльності. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик ринкових туристичних систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати. Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні.	ПРН 12
Здатність приймати оптимальні управлінські рішення і вміння застосовувати інформаційні та digital-технології в побудові вектору розвитку туристичних ринків транскордонних територій.	ПРН 13

Змістовний модуль 1
Теоретико-методологічні основи з питань організації
транскордонного туризму

Тема 1. Сутність поняття транскордонного туризму та його місця в структурі міжнародного туризму

Питання для обговорення:

1. Соціально-економічна сутність понять «транскордонний туристичний ринок», «транскордонний туризм», «транскордонний регіон».
2. Дослідження транскордонного туристичного ринку на принципах концепції сталого розвитку туризму.
3. Основні напрями розвитку транскордонних туристичних ринків на підставі вивчення підходів зарубіжних та вітчизняних дослідників у межах транскордонних територій

Завдання для самостійної та індивідуальної роботи:

1. Обґрунтуйте, яке значення для підготовки фахівців зі спеціальності 242 «Туризм і рекреація» мають знання з теорії тематики транскордонного туризму.
2. Окресліть перспективи розвитку транскордонного туристичного ринку на принципах концепції сталого розвитку туризму.
3. Проаналізуйте основні напрями розвитку транскордонних туристичних ринків на підставі вивчення підходів зарубіжних та вітчизняних дослідників у межах транскордонних територій.
4. Підготуйте презентацію на тему: «Проблеми та перспективи розвитку транскордонного туристичного ринку».
5. Обґрунтуйте, які чинники сприяли розвитку транскордонних туристичних ринків. Як Ви розумієте поняття «транскордонний туристичний ринок»? Які перспективи розвитку мають транскордонні туристичні ринки?

Список використаних джерел:

1. Бучко Ж. Географічні аспекти транскордонного туризму в контексті євроінтеграції України. *Туризм як пріоритетний напрям соціально-економічного розвитку регіону*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (23-24 квітня 2015р.). Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2015. С. 370-372.
2. Мальська М. П. Туризм у міжнародному і національному вимірах. Історія і сучасність: монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 268 с.
3. Мікула Н. А. Транскордонне співробітництво: посібник. Київ: Крамар, 2011. 259 с.
4. Мікула Н. Єврорегіони: досвід та перспективи. Львів: ІРД НАН України, 2003. 222 с.
5. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: монографія. Н. Мікула. Львів: ІРД НАН України, 2004. 395 с.

6. Bozhuk T. I., Buchko Z. I. Cross-Border Ukrainian-Hungarian Cooperation in the Sphere of Tourism. Journal of Geology, Geography and Geoecology. Dnipro: Oles Gonchar Dnipro National University, 2018. 27(1). P. 35-42.

7. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями / Мадридська конвенція. Мадрид, 21 травня 1980 року // Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_106

Тема 2. Транскордонне співробітництво в системі інтеграційних процесів

Питання для обговорення:

1. Теоретичні засади формування поняття транскордонного співробітництва (ТКС).
2. Функції співпраці у транскордонному просторі. Форми ТКС.
3. Сучасні тенденції розвитку транскордонного співробітництва в Україні та інших європейських країнах.
4. Основні функції кордону.
5. Комплексне управління у міжмуніципальному управлінні

Завдання для самостійної та індивідуальної роботи:

1. Опрацюйте текст Закону України «Про державний кордон» N 1777-XII від 4 листопада 1991 року (зі змінами та доповненнями), охарактеризуйте основні зміни, що було внесено.
2. Порівняйте тенденції розвитку транскордонного співробітництва в Україні та різних європейських країнах.
3. Проаналізуйте міжнародно-правову основу національної політики та права у сфері транскордонного співробітництва на шляху до спільного європейського розвитку.
4. Охарактеризуйте основні положення європейської політики сусідства.
5. Визначте українську нормативно-правову та інституційну основу транскордонного співробітництва як способу досягнення сталого розвитку
6. Обґрунтуйте, чи сприяє транскордонне співробітництво для розвитку економіки держави загалом?
7. Розробіть й презентуйте тему «Удосконалення транскордонного співробітництва» в одній із зарубіжних країн: США, Канада, Великобританія, Франція, ФРН, Польща, Швеція, Італія, Китай, Сінгапур, Японія (Вибір країни – довільний).

Список використаних джерел:

1. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями / Мадридська конвенція. Мадрид, 21 травня 1980 року // Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_106

2. Закон України «Про державний кордон» N 1777-XII від 4 листопада 1991 року (зі змінами та доповненнями)] // Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12>

3. Мальська М. П. Туризм у міжнародному і національному вимірах. Історія і сучасність: монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 268 с.

4. Мікула Н. А. Транскордонне співробітництво: посібник. Київ: Крамар, 2011. 259 с.

5. Мікула Н. Євро регіони: досвід та перспективи. Львів: ІРД НАН України, 2003. 222 с.

6. Böhm, H. Cross-border co-operation from the perspectives of political sciences. In: Beck, J. (Ed.) Transdisciplinary Discourses on Cross-Border Cooperation in Europe. Brussels: Peter Lang, 2018. P. 59-82.

7. Domínguez, J.A.; De Noronha, T.; Vaz, E. Sustainability in the trans-border regions?. Glob. Environ. 2015. P. 151-163.

8. European Commission (2020). Integrated Regional Operational Programme. Czechia. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes/2014-2020/czechia/2014cz16rfor002 (May 18, 2021).

Тема 3. Прикордонний та транскордонний простір

Питання для обговорення:

1. Адміністративний підхід до визначення прикордонної території.
2. Поняття «регіон», «регіоналістика», «регіональна політика», «транскордонний туризм».
3. Транскордонний регіон. Процеси, чинники та принципи формування і розвитку транскордонних регіонів.
4. Прикордонна зона та прикордонний регіон.
5. Підходи до формування визначальних характеристик транскордонного регіону.

Завдання для самостійної та індивідуальної роботи:

1. Охарактеризуйте процеси, чинники та принципи формування і розвитку транскордонних регіонів.
2. Напишіть реферат на тему: «Моделі створення транскордонного регіону», «Транскордонна інфраструктура», «Інтегровані транскордонні послуги», «Найкращі практики транскордонного співробітництва», «Міжнародні, європейські та національні акти України транскордонного співробітництва» (на вибір).
3. Обґрунтуйте доцільність митного забезпечення транскордонного туризму.
4. Назвіть основні недоліки в адміністративному підході до визначення прикордонної території.
5. Обґрунтуйте доречність урахування особливостей.
6. Обґрунтуйте, яке значення має. Які його причини?

7. Проаналізуйте відмінності між прикордонною зоною та прикордонною регіоном.

Список використаних джерел:

1. Про транскордонне співробітництво: Закон України від 24.06.2004. № 1861-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text>
2. Протокол № 2 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, який стосується міжтериторіального співробітництва (м. Страсбург, 05.05.1998 р.); ратифіковано із заявою Законом України від 24.06.2004 р. № 1879-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_520#Text
3. Протокол № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями стосовно об'єднань євро регіонального співробітництва (ОЕС) (м. Утрехт, 16.11.2009 р.); ратифіковано Законом України від 16.05.2012 р. № 4704-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_947#Text
4. Рекомендації парламентських слухань на тему: «Транскордонне співробітництво як чинник євроінтеграційних процесів України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1537-19#Text>
5. Рекомендації щодо підтримки проектів транскордонного співробітництва на національному та регіональному рівнях. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0046661-09#Text>
6. Синергія програм транскордонного співробітництва та стратегій регіонального розвитку в Україні / упоряд. Є. Романенко. Чернігів: Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень, 2018. 92 с.
7. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е.М. Лібанової, акад. НААН України М.А. Хвесика. Київ: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. 776 с.
8. Стадницький Ю., Комарницький І., Товкан О. Просторологія. Львів: Априорі, 2010. 424 с. Тимечко І. Територіальна громада у транскордонному просторі: чинники, закономірності, пріоритети розвитку: монографія. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України», 2019. 444 с.

Тема 4. Транскордонний туризм у контексті євроінтеграції України

Питання для обговорення:

1. Понятійно-термінологічна система «транскордонний туризм».
2. Методика дослідження транскордонного туризму.
3. Європейський досвід транскордонного співробітництва у сфері туризму.
4. Транзитний туризм.

Завдання для самостійної та індивідуальної роботи:

1. Обґрунтуйте, яке значення має транскордонний туризм для налагодження міжнародних відносин між державами.
2. Окресліть перспективи розвитку європейського досвіду транскордонного співробітництва у сфері туризму.
3. Проаналізуйте методику дослідження транскордонного туризму в провідних державах світу.
4. Підготуйте презентацію на тему: «Транскордонні туристичні потоки між США та Канадою».
5. Обґрунтуйте, які чинники сприяли європейському транскордонному співробітництву в сфері туризму? Який зміст Ви вкладаєте у поняття «транскордонний туризм»? Які перспективи розвитку транскордонного туризму в Україні на сучасному етапі?
6. Охарактеризуйте Об'єднання єврорегіонального співробітництва.

Список використаних джерел:

1. Європейська Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами (21 травня 1980 р., м. Мадрид) / Рада Європи. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_106.
2. Закон України «Про дію на території України міжнародних договорів» від 10.12. 1991. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 46. С. 617.
3. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 29. С. 377.
4. Закон України «Про міжнародні договори». *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 10. С.45.
5. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів». *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 51. № 548.
6. Закон України «Про транскордонне співробітництво». *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 45. С. 499.
7. Куйбіда В.С. Транскордонне співробітництво та розвиток транскордонних кластерів. Київ: Крамар, 2009. 242 с.

Тема 5. Єврорегіон як форма транскордонного співробітництва

Питання для обговорення:

1. Європейські принципи просторового планування з позицій розвитку туризму.
2. Основні риси, що характеризують єврорегіон.
3. Проблеми та спільні інтереси членів єврорегіонів.
4. Транскордонне співробітництво (ТКС) в системі інтеграційних процесів.
5. Сучасні напрями поглиблення ТКС.

Завдання для самостійної та індивідуальної роботи:

1. Опрацюйте тексти Законів України «Про транскордонне співробітництво» та «Про стимулювання розвитку регіонів», визначіть особливості співробітництва регіонів.
2. Охарактеризуйте основні риси, що характеризують єврорегіон.
3. Підготуйте реферат (за власним вибором) на теми: «Міжкультурна співпраця у транскордонному контексті», «Найкращі практики транскордонного співробітництва на рівні проєктів».
4. Визначте напрями вдосконалення Єврорегіон як форма транскордонного співробітництва.
5. Обґрунтуйте, чи сприяє транскордонне співробітництво інтеграційним процесам?
6. Розробіть й презентуйте тему «Транскордонне співробітництво» в одній із зарубіжних країн: Греція, Іспанія, Мексика, Бразилія, Аргентина, ПАР, Ліван (Вибір країни – довільний).

Список використаних джерел:

1. Мікула Н. Єврорегіони: досвід та перспективи Львів: ІРД НАН. України, 2003. 222 с.
2. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: Монографія Львів : ІРД НАН України, 2004. 395 с.
3. Регіональна політика та механізми її реалізації / Кол. автор. за ред. акад. НАН України Долішнього М.І. К.: Наукова думка, 2003. 503 с.
4. Транскордонне співробітництво: посібн. / за ред. Н. А. Мікули, В. В. Толкованова. К.: Крамар, 2011. 259 с.
5. Алмашій В. В. Роль органів місцевої влади у налагодженні транскордонного співробітництва України. Ефективність державного управління. 2012. Вип. 30. С. 97-103. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/efdu_2012_30_13.pdf.
6. Баймуратов М. Нові правові аспекти транскордонного співробітництва/ Актуальні проблеми держави і права. 2005. Вип. 24. С. 410. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apdp_2005_24_2.pdf.

Тема 6. Єврорегіони за участю України

Питання для обговорення:

1. Вплив функціонування єврорегіонів на соціально-економічний розвиток території.
2. Транскордонні проєкти та їх значення в економіці, освіті та науці, культурі, туризмі та екології прикордонних територій.
3. Програми фінансування транскордонних проєктів від ЄС.
4. Регіональні проєкти транскордонного співробітництва.
5. Оцінка та прогноз діяльності єврорегіонів на кордонах України.
6. Єврорегіони за участю України.
7. Єврорегіони як форма транскордонного співробітництва

Завдання для самостійної та індивідуальної роботи:

1. Охарактеризуйте євро регіони за участю України.
2. Підготуйте презентацію на тему: «Туристично-рекреаційні транскордонні проєкти», «Економічні транскордонні проєкти», «Освітні транскордонні проєкти», «Наукові транскордонні проєкти», «Транскордонні проєкти у сфері культури», «Екологічні транскордонні проєкти» (на вибір).
3. Обґрунтуйте доцільність програм фінансування транскордонних проєктів від ЄС.
4. Обґрунтуйте значення удосконалення туристично-рекреаційної галузі в Карпатському євро регіоні для покращення транскордонного співробітництва?
5. Проаналізуйте роль функціонування євро регіонів на соціально-економічний розвиток території країн світу.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів». *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 51. № 548.
2. Закон України «Про транскордонне співробітництво». *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 45. С. 499.
3. Куйбіда В. С. Транскордонне співробітництво та розвиток транскордонних кластерів. Київ: Крамар, 2009. 242 с.
4. Ільченко Н. М. Колодяжна В. Транскордонне співробітництво України: поняття, види, форми. *Історико-правовий часопис*. 2013. № 1. С. 11–15. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ipch_2013_1_5.pdf.
5. Куранін В. О. Правові засади та зміст транскордонного співробітництва органів місцевого самоврядування України у сфері захисту національних меншин. *Актуальні проблеми держави і права*. 2005. Вип. 26. С. 113-116. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apdp_2005_26_20.pdf.
6. Куранін В. О. Правове регулювання транскордонного співробітництва органів місцевого самоврядування України у сфері захисту національних меншин. *Актуальні проблеми держави і права*. 2006. Вип. 29. С. 286–289. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apdp_2006_29_56.pdf.
7. Малик Я. Й. Нормативно-правове забезпечення транскордонного співробітництва України. *Ефективність державного управління*. 2013. Вип. 35. С. 13-19. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/efdu_2013_35_3.pdf.

Змістовний модуль 2
Практичні аспекти організації транскордонного туризму України та
Карпатському регіоні Закарпатської області

Тема 7. Транскордонні туристичні ринки

Питання для обговорення:

1. Туризм в системі транскордонного співробітництва.
2. Транскордонне співробітництво регіонів України в галузі туризму: сучасний стан та основні напрями розвитку.
3. Тенденції розвитку туризму та транскордонної співпраці в контексті регіональних стратегій розвитку.
4. Організаційно-правове забезпечення співробітництва територіальних громад України в транскордонному просторі.

Завдання для самостійної та індивідуальної роботи:

1. Проаналізуйте сучасний стан та основні напрями розвитку транскордонного співробітництва регіонів України в галузі туризму.
2. Підготуйте презентацію на тему «Туристичне співробітництво територіальних громад України в транскордонному просторі».
3. Обґрунтуйте, які чинники сприяли розвитку туризму та транскордонної співпраці в контексті регіональних стратегій розвитку? Яка сутність у поняття «регіональні стратегії»?
4. Проаналізуйте туристичні потоки на транскордонних ринках Європейського туристичного макрорегіону.
5. Охарактеризуйте туристичні потоки на транскордонних ринках Азіатсько-Тихоокеанського туристичного макрорегіону.
6. Порівняйте туристичні потоки на транскордонних ринках в Африканському та Близькосхідному макрорегіонах.
7. Визначте переваги туристичного співробітництва в межах транскордонних ринків Американського макрорегіону.

Список використаних джерел:

1. Мікула Н.А. Стратегія формування та підтримки розвитку транскордонних кластерів. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Кластери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів: Збірник наукових праць. / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; Редкол.: Відп. ред. Є.І. Бойко. Львів, 2008. Вип.3 (71). С.129–141.
2. Олійник Ю. Транскордонне співробітництво як чинник відносин асоціації України та ЄС. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. 2013. Вип. 25. С. 135-140. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Unir_2013_25_25.pdf.
3. Прус І. О. Теоретичні та практичні засади взаємовідносин органів місцевого самоврядування з органами державної влади в контексті транскордонного співробітництва. Ефективність державного управління. 2012. Вип. 30. С. 367-374. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/efdu_2012_30_47.pdf.

4. Стрижиченко Н. О. Євро регіон як форма транскордонного співробітництва. Бізнес Інформ. 2012. № 7. С. 61–64. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/binf_2012_7_16.pdf.

5. Тищенко О. П. Розвиток транскордонного співробітництва: досвід Європи та нові можливості для України. Економічний часопис-XXI. 2013. № 1-2 (1). С. 8-11. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecchado_2013_1-2\(1\)_5.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecchado_2013_1-2(1)_5.pdf).

6. Транскордонне співробітництво в Україні: перспективи розвитку євро регіонів. Державне будівництво. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2012_2_37.pdf.

7. Щерба Г. І. Пріоритетні напрями транскордонного співробітництва України в соціальному просторі Східної Європи. Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. 2011. Вип. 7. С. 128-141. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mnf_2011_7_15.pdf.

Тема 8. Інституції забезпечення та підтримки розвитку транскордонної співпраці в галузі туризму регіонів

Питання для обговорення:

1. Діяльність Комітету регіонів ЄС з актуальних питань регіональної політики.

2. Мета, завдання та робота Асоціації європейських прикордонних регіонів.

3. Асамблея Європейських Регіонів та її роль у вирішенні проблем транскордонного характеру.

4. Державне управління у сфері транскордонного співробітництва України та перспективи розвитку.

5. Транскордонне співробітництво в галузі туризму, чинники та принципи його розвитку.

6. Суб'єкти та організаційні форми транскордонного співробітництва.

7. Програми фінансової допомоги ЄС щодо сприяння розвитку транскордонного співробітництва.

8. Проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки».

Завдання для самостійної та індивідуальної роботи:

1. Охарактеризуйте основні напрями діяльності державного управління у сфері транскордонного співробітництва України та перспективи його розвитку.

2. Порівняйте суб'єктів та організаційні форми транскордонного співробітництва в різних країн світу.

3. Визначте чинники та принципи розвитку транскордонного співробітництва в галузі туризму.

4. Обґрунтуйте роль Асамблеї Європейських Регіонів у вирішенні проблем транскордонного характеру? Наведіть конкретні приклади у країнах Європи.

5. Розробіть й презентуйте тему «Програми фінансової допомоги ЄС щодо сприяння розвитку транскордонного співробітництва» в одній із країн Європейського макрорегіону (вибір країни – довільний).

6. Проаналізуйте основні напрями діяльності Комітету регіонів ЄС з актуальних питань регіональної політики.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» N 1562-VI від 25 червня 2009 року (зі змінами та доповненнями)] // Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>

2. Єврорегіони на території України: сучасний стан та перспективи розвитку // Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації. URL: http://e-pidruchniki.com/content/802_Evroregioni_na_teritorii_Ukraini_sychasni_stan_ta_perspektivi_rozvitky.html

3. Офіційний сайт громадської Організації Агентства сталого розвитку та Європейської Інтеграції «Єврорегіон Нижній Дунай». URL: <http://www.asdei.od.ua>

4. Офіційний сайт Єврорегіону «Буг». URL: <http://euroregionbug.pl/index.php>

5. Офіційний сайт Єврорегіону «Дністер». URL: <http://dnier.eu>

6. Офіційний сайт Єврорегіону «Карпати». URL: <http://www.euroregion-karpaty.com.ua>

Тема 9. Україна в системі транскордонного співробітництва в галузі туризму

Питання для обговорення:

1. Прикордонні регіони України та особливості їх розвитку.

2. Закон України «Про транскордонне співробітництво». Закон України «Про туризм».

3. Державні програми розвитку транскордонного співробітництва України.

4. Проблеми та спільні інтереси членів єврорегіонів.

5. Інституцій забезпечення та підтримки розвитку транскордонної співпраці регіонів у сфері туризму.

Завдання для самостійної та індивідуальної роботи:

1. Дайте характеристику інституційному забезпеченню та підтримці розвитку транскордонної співпраці регіонів у сфері туризму.

2. Зробіть порівняльну характеристику прикордонних регіонів України та особливостей їх розвитку (на вибір).

3. Назвіть основні державні програми розвитку транскордонного співробітництва України та охарактеризуйте їх.

4. Обґрунтуйте, які існують проблеми та спільні інтереси членів єврорегіонів причини.

5. Проаналізуйте роль системи транскордонного співробітництва для туристично-рекреаційної галузі.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про дію на території України міжнародних договорів» від 10.12. 1991. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 46. С. 617.
2. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 29. С. 377.
3. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів». *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 51. № 548.
4. Закон України «Про транскордонне співробітництво». *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 45. С. 499.
5. Мікула Н. Єврорегіони: досвід та перспективи. Львів: ІРД НАН України, 2003. 222 с.
6. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: монограф. Н. Мікула. Львів: ІРД НАН України, 2004. 395 с.
7. Мікула Н. Національна доповідь «Сучасний стан та перспективи розвитку транскордонного співробітництва в Україні» (Основні положення проекту). Регіональна економіка. 2010. №3. С. 7-19.

Тема 10. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку транскордонного туризму в межах Карпатського регіону Закарпатської області

Питання для обговорення:

1. Загальнонаціональні та регіональні тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності та аналіз розвитку транскордонного туризму.
2. Транскордонні порівняння. Аналіз розподілу пасажиро- та вантажопотоків через існуючі пункти пропуску по всій ділянці кордону в межах Закарпатської області.
3. Особливості функціонування пунктів пропуску на українсько-словацькій ділянці державного кордону. Аналіз туристичних потоків.
4. Особливості функціонування пунктів пропуску на українсько-польській ділянці державного кордону. Аналіз туристичних потоків.
5. Особливості функціонування пунктів пропуску на українсько-угорській ділянці державного кордону. Аналіз туристичних потоків.
6. Особливості функціонування пунктів пропуску на українсько-румунській ділянці державного кордону. Аналіз туристичних потоків.

Завдання для самостійної та індивідуальної роботи:

1. Зробіть у формі таблиці порівняння загальнонаціональних та регіональних тенденцій розвитку зовнішньоекономічної діяльності та проаналізуйте розвиток транскордонного туризму у цьому аспекті.
2. Окресліть перспективи розвитку функціонування пунктів пропуску на українсько-словацькій ділянці державного кордону.
3. Проаналізуйте туристичні потоки на українсько-польській, українсько-угорській та українсько-румунській ділянках державного кордону. Визначте

схожі та відмінні риси туристичних потоків на вказаних ділянках кордонів України зі сусідніми країнами.

4. Дослідіть пасажиро- та вантажопотоки через існуючі пункти пропуску по всій ділянці кордону в межах Закарпатської області.

5. Підготуйте презентацію на тему: «Функціонування пунктів пропуску на українсько-польській ділянці державного кордону», «Функціонування пунктів пропуску на українсько-словацькій ділянці державного кордону», «Функціонування пунктів пропуску на українсько-румунській ділянці державного кордону», «Функціонування пунктів пропуску на українсько-угорській ділянці державного кордону» (на вибір).

6. Охарактеризуйте стан транскордонної інфраструктури по всій ділянці кордону в межах Закарпатської області.

7. Проаналізуйте роль центральних органів виконавчої влади, територіальних громад, їх представницьких органів та їх об'єднань, місцевих органів виконавчої влади України у транскордонному управлінні.

Список використаних джерел:

1. Європейська Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами (21 травня 1980 р., м. Мадрид) / Рада Європи. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_106.

2. Закон України «Про дію на території України міжнародних договорів» від 10.12. 1991. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 46. С. 617.

3. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 29. С. 377.

4. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів». *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 51. № 548.

5. Закон України «Про транскордонне співробітництво». *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 45. С. 499.

6. Куйбіда В. С. Транскордонне співробітництво та розвиток транскордонних кластерів. Київ: Крамар, 2009. 242

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Де знаходиться штаб-квартира Ради Європи?
 - а) Париж (Франція);
 - б) Страсбург (Франція);
 - в) Мадрид (Іспанія);
 - г) Берлін (Німеччина);
2. Які є моделі формування транскордонних кластерів?
 - а) Монополярний, біполярний;
 - б) Симетричний, асиметричний;
 - в) Біполярний, симетричний;
 - г) Монополярний, симетричний;
3. Які є види ЄУТС (Європейське угруповання територіального співробітництва) за діяльністю?
 - а) Гомогенні, гетерогенні, за участю держави;
 - б) з обмеженою та необмеженою діяльністю членів;
 - в) ЄУТС, які діють від імені членів та з фінансуванням Європейського Союзу;
 - г) ЄУТС, що регулюється громадським правом та ЄУТС, що регулюється приватним правом;
4. Які є основні завдання транскордонного співробітництва в галузі туризму?
 - а) створення сприятливих умов розвитку туристичного підприємництва;
 - б) ефективне використання туристично-рекреаційного потенціалу територій;
 - в) підвищення соціально-економічного ефекту від галузі для регіону;
 - г) все з вищеперерахованого;
5. Які програми є важливими документами регулювання міжрегіональних відносин у рамках транскордонного співробітництва?
 - а) Угорщина – Словаччина – Україна, Румунія - Україна;
 - б) Румунія – Словаччина - Угорщина;
 - в) Чехія – Словаччина - Польща;
 - г) Німеччина – Україна, Україна – Нідерланди.
6. Розвиток якої сфери відносять до стратегічних пріоритетів свого розвитку усі регіони України, які межують з ЄС?
 - а) економічну сферу;
 - б) соціальну сферу;
 - в) сферу туризму;
 - г) політичну сферу.
7. Як може визначатись туристичний ринок?
 - а) як суспільно-економічне явище, що об'єднує попит і пропозицію для забезпечення купівлі-продажу специфічних туристичних товарів і послуг у даний час і у даному місці;
 - б) як політико-економічне явище, що об'єднує попит і пропозицію для забезпечення купівлі-продажу специфічних туристичних товарів і послуг у даний час і у даному місці;;

- в) як соціально-культурне явище, що об'єднує попит і пропозицію для забезпечення купівлі-продажу специфічних туристичних товарів і послуг у даний час і у даному місці;
 - г) як політико-соціальне явище, що об'єднує попит і пропозицію для забезпечення купівлі-продажу специфічних туристичних товарів і послуг у даний час і у даному місці.
8. Особливістю транскордонного ринку туристично-рекреаційних послуг є:
- а) більша кількість суб'єктів ринку, ніж на національному туристично – рекреаційному ринку;
 - б) більша кількість об'єктів ринку, ніж на національному туристично – рекреаційному ринку;
 - в) більша кількість об'єктів ринку, ніж на регіональному туристично – рекреаційному ринку;
 - г) більша кількість об'єктів ринку, ніж на регіональному туристично – рекреаційному ринку.
9. Яка ідея стала важливим аспектом культурної класової стратегії європейської інтеграції?
- а) польського громадянства;
 - б) словацького громадянства;
 - в) європейського громадянства;
 - г) міжнародного співробітництва.
10. Яка є одна з серйозних причин, що ускладнює процес загальноєвропейської інтеграції?
- а) нехтування економіко-політичною складовою правової регламентації;
 - б) зловживання правовою регламентацією взаємодії на міждержавному рівні, нехтування соціально-етичною складовою правової регламентації на рівні відносин між людьми;
 - в) зловживання економіко-політичною регламентацією взаємодії на міждержавному рівні;
 - г) зловживання туристичною регламентацією взаємодії на міждержавному рівні, нехтування соціально-етичною складовою туристичної регламентації на рівні відносин між людьми.
11. Коли була прийнята Європейська хартія прикордонних і транскордонних регіонів?
- а) 19 грудня 1971 року;
 - б) 19 листопада 1981 року;
 - в) 19 листопада 1971 року;
 - г) 19 грудня 1981 року.
12. Визначення геополітичних інтересів України потребує врахування складної системи інтересів різних країн, розкладу сил:
- а) економічних, політичних, військових у кожному з регіонів світу;
 - б) соціальних, культурних, економічних у кожному з регіонів світу;
 - в) туристичних, етичних, культурних у кожному з регіонів світу;
 - г) політичних та військових у кожному з регіонів світу.

13. Які завдання є основними пріоритетами у розвитку транскордонного співробітництва?
- а) підвищення конкурентоспроможності українських регіонів, зокрема прикордонних;
 - б) сприяння гармонійній інтеграції України та її регіонів у загальноєвропейський простір;
 - в) підготовка кваліфікованих кадрів для реалізації проектів та програм транскордонного співробітництва;
 - г) усе з вищеперерахованого.
14. З якими науками тісно пов'язані дослідження з транскордонного співробітництва?
- а) економіка, право;
 - б) соціологія, право;
 - в) географія, соціологія;
 - г) право, туризм.
15. Які галузі права пов'язані з дослідженнями з транскордонного співробітництва?
- а) цивільне, фінансове, трудове;
 - б) конституційне, адміністративне, муніципальне;
 - в) екологічне, земельне;
 - г) кримінальне, цивільне.
16. Коли був прийнятий Закон України «Про транскордонне співробітництво»?
- а) 24.06.2002;
 - б) 24.06.2003;
 - в) 24.06.2004;
 - г) 24.06.2005;
17. Що можна віднести до суб'єктивних чинників розвитку транскордонного співробітництва?
- а) можливості прискореного соціально-економічного та екологічного розвитку прикордонних регіонів та підвищення якості життя мешканців;
 - б) необхідність користування спільними природними ресурсами;
 - в) наявність спільних проблем, для вирішення яких доцільно об'єднувати зусилля (передусім, екологічні проблеми);
 - г) реалізація єдиної політики просторового облаштування Європейського континенту.
18. Що можна віднести до об'єктивних чинників розвитку транскордонного співробітництва?
- а) можливості прискореного соціально-економічного та екологічного розвитку прикордонних регіонів та підвищення якості життя мешканців;
 - б) можливості отримання значної фінансової підтримки з Європейського Союзу та інших міжнародних структур;
 - в) формування єдиного інтегрованого простору в межах транскордонного регіону;
 - г) реалізація єдиної політики просторового облаштування Європейського континенту.

19. Коли був створений перший єврорегіон «Гронау», що об'єднав 144 німецькі та нідерландські громади?
- а) 1948р.
 - б) 1958р.
 - в) 1968р.
 - г) 1978р.
20. Де була ухвалена Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво територіальних утворень та їх органів урядування?
- а) у Мадриді;
 - б) у Франції
 - в) в Берліні;
 - г) в Празі.
21. Які прикордонні регіони України станом на січень 2021 р. стали учасниками єврорегіонів?
- а) Закарпатська, Львівська області;
 - б) Тернопільська, Волинська області;
 - в) Житомирська, Миколаївська області;
 - г) Полтавська, Рівненська області.
22. Який єврорегіон є територіально найбільшим?
- а) єврорегіон «Буг»;
 - б) єврорегіон «Нижній Дунай»;
 - в) єврорегіон «Верхній Прут»;
 - г) Карпатський єврорегіон.
23. Коли було створено Карпатський євро регіон?
- а) 15 лютого 1994р.
 - б) 14 лютого 1993 р.
 - в) 15 лютого 1993р.
 - г) 14 лютого 1994р.
24. Які країни – члени ЄС включає в себе Карпатський єврорегіон?
- а) Польща, Чехія, Німеччина, Нідерланди;
 - б) Словенія, Чехія, Молдова, Білорусь;
 - в) Польща, Словаччина, Румунія, Угорщина;
 - г) Румунія, Молдова, Чехія, Словаччина.
25. Що таке стратегії транскордонного співробітництва і міжрегіонального розвитку?
- а) Документи, які дозволяють виокремити конкретні заходи, визначити їх виконавців та джерела фінансування у відповідні терміни для реалізації стратегічних завдань туристичної галузі;
 - б) Документи, підписані представниками центральних органів виконавчої влади на взаємовигідній основі, які визначають конкретні права та обов'язки сторін на встановлений термін щодо реалізації спільних заходів у туристичній галузі;
 - в) Документи, підписані представниками місцевих органів державної влади на взаємовигідній основі, які визначають пріоритети співробітництва між конкретними територіями в галузі туризму;

г) Документи, затверджені відповідними нормативно-правовими актами, які визначають мету співробітництва (місію), основні стратегічні напрямки її досягнення та є основою для розробки програм і проектів у туристичній галузі.

26. Що таке двосторонні угоди, затверджені на загальнодержавному рівні?

а) Документи, які дозволяють виокремити конкретні заходи, визначити їх виконавців та джерела фінансування у відповідні терміни для реалізації стратегічних завдань туристичної галузі;

б) Документи, підписані представниками центральних органів виконавчої влади на взаємовигідній основі, які визначають конкретні права та обов'язки сторін на встановлений термін щодо реалізації спільних заходів у туристичній галузі;

в) Документи, підписані представниками місцевих органів державної влади на взаємовигідній основі, які визначають пріоритети співробітництва між конкретними територіями в галузі туризму;

г) Документи, затверджені відповідними нормативно-правовими актами, які визначають мету співробітництва (місію), основні стратегічні напрямки її досягнення та є основою для розробки програм і проектів у туристичній галузі.

27. Що таке програми розвитку в туризмі?

а) Документи, які дозволяють виокремити конкретні заходи, визначити їх виконавців та джерела фінансування у відповідні терміни для реалізації стратегічних завдань туристичної галузі;

б) Документи, підписані представниками центральних органів виконавчої влади на взаємовигідній основі, які визначають конкретні права та обов'язки сторін на встановлений термін щодо реалізації спільних заходів у туристичній галузі;

в) Документи, підписані представниками місцевих органів державної влади на взаємовигідній основі, які визначають пріоритети співробітництва між конкретними територіями в галузі туризму;

г) Документи, затверджені відповідними нормативно-правовими актами, які визначають мету співробітництва (місію), основні стратегічні напрямки її досягнення та є основою для розробки програм і проектів у туристичній галузі.

28. Що таке угоди, статuti та протоколи між органами місцевої державної влади?

а) Документи, які дозволяють виокремити конкретні заходи, визначити їх виконавців та джерела фінансування у відповідні терміни для реалізації стратегічних завдань туристичної галузі;

б) Документи, підписані представниками центральних органів виконавчої влади на взаємовигідній основі, які визначають конкретні права та обов'язки сторін на встановлений термін щодо реалізації спільних заходів у туристичній галузі;

- в) Документи, підписані представниками місцевих органів державної влади на взаємовигідній основі, які визначають пріоритети співробітництва між конкретними територіями в галузі туризму;
- г) Документи, затверджені відповідними нормативно-правовими актами, які визначають мету співробітництва (місію), основні стратегічні напрямки її досягнення та є основою для розробки програм і проектів у туристичній галузі.

29. Заповніть пропуск: Транскордонне співробітництво в Європі почало активно розвиватися у_____, після другої світової війни, коли представники багатьох прикордонних регіонів почали зустрічатися для обговорення можливості ліквідації кордонних бар'єрів та подальшого розвитку транскордонної співпраці.

- а) 1945 році;
- б) 1946 році;
- в) 1950-х роках;
- г) 1960-х роках.

30. Скільки етапів (фаз) зміни функцій кордонів у середині Європейського Союзу з одночасним посиленням контролю на зовнішніх кордонах Європейського Союзу пройшла у своїх інтеграційних процесах Європа?

- а) 5;
- б) 6;
- в) 16;
- г) 60.

31. Скільки єврорегіонів діють в Україні?

- а) 4;
- б) 6;
- в) 8;
- г) 10

32. Які країни включає в себе єврорегіон «Буг»?

- а) Україна, Польща, Білорусь;
- б) Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія;
- в) Україна, Молдова, Румунія;
- г) Україна, Росія, Білорусь.

33. Які країни включає в себе єврорегіон «Нижній Дунай»?

- а) Україна, Польща, Білорусь;
- б) Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія;
- в) Україна, Молдова, Румунія;
- г) Україна, Росія, Білорусь.

34. Які країни включає в себе єврорегіон «Верхній Прут»?

- а) Україна, Польща, Білорусь;
- б) Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія;
- в) Україна, Молдова, Румунія;
- г) Україна, Росія, Білорусь.

35. Які країни сприяють розвитку кластерів через програми, які опосередковано стосуються кластерів, а здебільшого зорієнтовані на інновації та НДР?
- а) Німеччина, Литва, Румунія;
 - б) Австрія, Чехія, Естонія, Угорщина, Латвія, Чорногорія, Польща, Португалія;
 - в) Іспанія, Мальта, Ірландія, Данія;
 - г) Болгарія, Хорватія.
36. Які країни підтримують кластери на національному рівні через спеціальну програму чи декілька програм?
- а) Німеччина, Литва, Румунія;
 - б) Австрія, Чехія, Естонія, Угорщина, Латвія, Чорногорія, Польща, Португалія;
 - в) Іспанія, Мальта, Ірландія, Данія;
 - г) Болгарія, Хорватія.
37. Які країни реалізують національну кластерну політику через спеціалізовані кластерні програми та в межах інших програм, які опосередковано стосуються кластерів?
- а) Німеччина, Литва, Румунія;
 - б) Австрія, Чехія, Естонія, Угорщина, Латвія, Чорногорія, Польща, Португалія;
 - в) Іспанія, Мальта, Ірландія, Данія;
 - г) Болгарія, Хорватія.
38. Яке місто в Україні сприймається як «транзитне місто», «дорога в Карпати», «місто-зупинка по дорозі в Буковель», «брама в Карпати», «місто на один день»?
- а) Ужгород;
 - б) Львів;
 - в) Рахів;
 - г) Івано-Франківськ.
39. Що можна віднести до позитивних аспектів іміджу Івано-Франківська як туристичного центру?
- а) розташування, репутація, історія, екскурсійна діяльність, фестивальне життя;
 - б) візуальний стиль Івано-Франківська та імідж «невеликого міста по дорозі в Карпати», інформаційна політика та робота ЗМІ;
 - в) розвиток інфраструктури, збереження та втрата пам'яток архітектури;
 - г) розташування, репутація, розвиток інфраструктури.
40. Що можна віднести до негативних аспектів іміджу Івано-Франківська як туристичного центру?
- а) розташування, репутація, історія;
 - б) візуальний стиль Івано-Франківська та імідж «невеликого міста по дорозі в Карпати», інформаційна політика та робота ЗМІ, розвиток інфраструктури, збереження та втрата пам'яток архітектури;
 - в) екскурсійна діяльність, фестивальне життя;
 - г) розташування, репутація, розвиток інфраструктури.

41. Де здійснюється транскордонне співробітництво?
- а) в межах території транскордонного регіону, який охоплює прикордонні адміністративно-територіальні одиниці сусідніх держав;
 - б) за межами території транскордонного регіону, який охоплює прикордонні адміністративно-територіальні одиниці сусідніх держав;
 - в) в межах території транскордонного регіону, який не охоплює прикордонні адміністративно-територіальні одиниці сусідніх держав;
 - г) за межами території транскордонного регіону, який не охоплює прикордонні адміністративно-територіальні одиниці сусідніх держав.
42. В які транскордонні регіони України входить Закарпатська область?
- а) українсько-німецький, українсько-норвезький;
 - б) українсько-румунський, українсько-угорський, українсько-польський, українсько-словацький;
 - в) румунсько-угорський, польсько-словацький;
 - г) українсько-румунський, українсько-угорський.
43. В яких напрямках здійснюється транскордонне співробітництво?
- а) національно-локальному, локально-регіональному;
 - б) місцевому, регіональному, локальному;
 - в) локально-урядовому, міжнародно-регіональному;
 - г) урядово-регіональному, регіонально-локальному.
44. Орган транскордонного співробітництва виконує завдання, покладені на нього територіальними громадами або органами влади, відповідно до цілей його діяльності та у спосіб, передбачений національним законодавством, зокрема:
- а) має право вживати заходів, які можуть обмежити права і свободи окремих осіб;
 - б) фінансується з місцевих та регіональних бюджетів і не має права встановлювати збори фіскального характеру, однак може отримувати прибуток від послуг, наданих ним територіальним громадам або властям, користувачам або третім сторонам;
 - в) не зобов'язаний складати річний кошторис та балансовий звіт, які затверджуються аудитором, незалежними від суб'єктів транскордонного співробітництва;
 - г) не має враховувати у своїй діяльності інтереси держав, регіони яких беруть участь у транскордонному співробітництві;
45. Основною метою подорожей більшості туристів усіх категорій в Івано-Франківській області є:
- а) дозвілля та відпочинок;
 - б) бізнес;
 - в) лікування або оздоровлення;
 - г) інше.
46. Які заклади розміщення в Івано-Франківській області мають значну перевагу в усіх критеріях (за кількістю номерів, загальною місткістю та кількістю відвідувачів) над іншими закладами розміщення?
- а) готелі;

- б) хостели;
 - в) молодіжні бази;
 - г) притулки у гірській туристичній області.
47. Який вид туризму є одним з найдоступніших і масових форм відпочинку, пізнання та вивчення навколишнього світу?
- а) діловий;
 - б) науковий;
 - в) активний;
 - г) релігійний.
48. Коли починається сезон рафтингу і катамаранингу в Україні?
- а) на початку червня;
 - б) в кінці квітня;
 - в) в середині серпня;
 - г) на початку лютого.
49. Який вид екстремального туризму найбільш розвинений в Україні?
- а) польоти на повітряних кулях;
 - б) парашутизм;
 - в) спелеологія;
 - г) гірськолижний туризм.
50. В яких центрах зосереджено процеси міжрегіонального співробітництва у світовій економіці?
- а) США, Японія, ЄС;
 - б) КНДР, КНР;
 - в) Париж, США, Німеччина;
 - г) США, КНР, Париж.
51. Скільки об'єктів природно-заповідного фонду знаходиться в Івано-Франківській області?
- а) 2;
 - б) 3;
 - в) 4;
 - г) 5.
52. Які основні складові найбільше впливають на туристичну привабливість Чернівецької області?
- а) природні рекреаційні ресурси та культурно-історичні об'єкти;
 - б) інфраструктура та рівень сервісу;
 - в) рівень цін та ставлення до туристів;
 - г) геополітичне та географічне розташування.
53. Де знаходиться туристичний центр «Хотин»?
- а) Закарпатська область;
 - б) Івано-Франківська область;
 - в) Львівська область;
 - г) Чернівецька область.
54. Де знаходиться туристичний район «Буковинські Крапати» та туристична зона «Дністровський каньйон»?
- а) Закарпатська область;

- б) Івано-Франківська область;
- в) Львівська область;
- г) Чернівецька область.

55. У своїх інтеграційних процесах Європа пройшла шість етапів (фаз) зміни функцій кордонів у середині Європейського Союзу з одночасним посиленням контролю на зовнішніх кордонах Європейського Союзу. Вкажіть 1 фазу.

- а) Повністю ліквідовано прикордонний контроль, допускається перетин кордону в будь-якому місці (кордон у рамках Шенгенської групи).
- б) Залишаються військові функції, та, водночас, встановлюються функції економічного та цивільного кордону.
- в) Виникає повна свобода руху товарів. Безвізовий рух замінено повною свободою переміщення, працевлаштування і зміни місця проживання. Прикордонний контроль максимально спрощено і обмежено.
- г) Знижується роль військової функції, але утримується роль економічної функції (мита) та цивільної (ускладнення виїзду – паспорт та в'їзду – візи).

56. У своїх інтеграційних процесах Європа пройшла шість етапів (фаз) зміни функцій кордонів у середині Європейського Союзу з одночасним посиленням контролю на зовнішніх кордонах Європейського Союзу. Вкажіть 2 фазу.

- а) Повністю ліквідовано прикордонний контроль, допускається перетин кордону в будь-якому місці (кордон у рамках Шенгенської групи).
- б) Залишаються військові функції, та, водночас, встановлюються функції економічного та цивільного кордону.
- в) Виникає повна свобода руху товарів. Безвізовий рух замінено повною свободою переміщення, працевлаштування і зміни місця проживання. Прикордонний контроль максимально спрощено і обмежено.
- г) Знижується роль військової функції, але утримується роль економічної функції (мита) та цивільної (ускладнення виїзду – паспорт та в'їзду – візи).

57. У своїх інтеграційних процесах Європа пройшла шість етапів (фаз) зміни функцій кордонів у середині Європейського Союзу з одночасним посиленням контролю на зовнішніх кордонах Європейського Союзу. Вкажіть 3 фазу.

- а) Повністю ліквідовано прикордонний контроль, допускається перетин кордону в будь-якому місці (кордон у рамках Шенгенської групи).
- б) Міжнародна торгівля проходить подальшу лібералізацію, згідно з планами економічної інтеграції країн-членів Європейського Союзу. Впроваджується безвізовий рух при дотриманні контролю осіб та товарів із сусідніх держав.
- в) Починаючи з цієї фази, економічна та цивільна функція кордону поступово обмежуються. Наступає лібералізація міжнародної торгівлі і паспортного контролю всередині Союзу при дотриманні повного візового контролю руху осіб і товарів із сусідніх країн з Європейського Союзу. З цієї фази можна говорити про початок економічної інтеграції.
- г) Знижується роль військової функції, але утримується роль економічної функції (мита) та цивільної (ускладнення виїзду – паспорт та в'їзду – візи).

58. У своїх інтеграційних процесах Європа пройшла шість етапів (фаз) зміни функцій кордонів у середині Європейського Союзу з одночасним посиленням контролю на зовнішніх кордонах Європейського Союзу. Вкажіть 4 фазу.

а) Повністю ліквідовано прикордонний контроль, допускається перетин кордону в будь-якому місці (кордон у рамках Шенгенської групи).

б) Міжнародна торгівля проходить подальшу лібералізацію, згідно з планами економічної інтеграції країн-членів Європейського Союзу. Впроваджується безвізовий рух при дотриманні контролю осіб та товарів із сусідніх держав.

в) Починаючи з цієї фази, економічна та цивільна функція кордону поступово обмежуються. Наступає лібералізація міжнародної торгівлі і паспортного контролю всередині Союзу при дотриманні повного візового контролю руху осіб і товарів із сусідніх країн з Європейського Союзу. З цієї фази можна говорити про початок економічної інтеграції.

г) Знижується роль військової функції, але утримується роль економічної функції (мита) та цивільної (ускладнення виїзду – паспорт та в'їзду – візи).

59. У своїх інтеграційних процесах Європа пройшла шість етапів (фаз) зміни функцій кордонів у середині Європейського Союзу з одночасним посиленням контролю на зовнішніх кордонах Європейського Союзу. Вкажіть 5 фазу.

а) Повністю ліквідовано прикордонний контроль, допускається перетин кордону в будь-якому місці (кордон у рамках Шенгенської групи).

б) Залишаються військові функції, та, водночас, встановлюються функції економічного та цивільного кордону.

в) Виникає повна свобода руху товарів. Безвізовий рух замінено повною свободою переміщення, працевлаштування і зміни місця проживання. Прикордонний контроль максимально спрощено і обмежено.

г) Знижується роль військової функції, але утримується роль економічної функції (мита) та цивільної (ускладнення виїзду – паспорт та в'їзду – візи).

60. У своїх інтеграційних процесах Європа пройшла шість етапів (фаз) зміни функцій кордонів у середині Європейського Союзу з одночасним посиленням контролю на зовнішніх кордонах Європейського Союзу. Вкажіть 6 фазу.

а) Повністю ліквідовано прикордонний контроль, допускається перетин кордону в будь-якому місці (кордон у рамках Шенгенської групи).

б) Залишаються військові функції, та, водночас, встановлюються функції економічного та цивільного кордону.

в) Виникає повна свобода руху товарів. Безвізовий рух замінено повною свободою переміщення, працевлаштування і зміни місця проживання. Прикордонний контроль максимально спрощено і обмежено.

г) Знижується роль військової функції, але утримується роль економічної функції (мита) та цивільної (ускладнення виїзду – паспорт та в'їзду – візи).

ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДО МОДУЛЬНИХ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Загальнонаціональні та регіональні тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності.
2. Аналіз розподілу пасажиро- та вантажопотоків через існуючі пункти пропуску по всій ділянці кордону Закарпатської області.
3. Особливості функціонування пунктів пропуску на українсько-словацькій ділянці державного кордону.
4. Аналіз розподілу пасажиро- та вантажопотоків через існуючі пункти пропуску на українсько-словацькій ділянці державного кордону.
5. Загальна характеристика існуючої мережі пунктів пропуску через державний кордон у Закарпатській області.
6. Особливості ЕГП Закарпатської області.
7. Туристично-рекреаційний потенціал Закарпатської області.
8. Динаміка руху туристичних потоків вздовж державного кордону Закарпатської області з країнами ближнього зарубіжжя.
9. Перспективи розвитку туризму на території Закарпатської області.
10. Аналіз функціонування ПП «Малий Березний – Убля».
11. Аналіз функціонування ПП «Ужгород – Вишне-Немецьке».
12. Аналіз функціонування ПП «Павлове – Матшовце».
13. Аналіз функціонування ПП «Малі Селменці – Вельке Сlemenце».
14. Аналіз функціонування ПП «Чоп (Страж) – Чірна над Тисою».
15. Аналіз розподілу пасажиро- та вантажопотоків через існуючі пункти пропуску на українсько-угорській ділянці державного кордону.
16. Аналіз функціонування ПП «Чоп (Тиса) – Захонь».
17. Аналіз функціонування ПП «Чоп (Дружба) – Захонь».
18. Аналіз функціонування ПП «Соловка – Еперешке».
19. Аналіз функціонування ПП «Дзвінкове – Лонья».
20. Аналіз функціонування ПП «Косино – Барабаш».
21. Аналіз функціонування ПП «Лужанка – Берегшурань».
22. Аналіз функціонування ПП «Вилок – Тісач».
23. Особливості функціонування пунктів пропуску на українсько-румунській ділянці державного кордону.
24. Аналіз розподілу пасажиро- та вантажопотоків через існуючі пункти пропуску на українсько-румунській ділянці державного кордону.
25. Аналіз функціонування ПП «Дякове – Халмеу» (автомоб.).
26. Аналіз функціонування ПП «Дякове – Халмеу» (заліз.).
27. Аналіз функціонування ПП «Хижа – Тарна Маре».
28. Аналіз функціонування ПП «Тересва – Кимпулунг ла Тиса».
29. Аналіз функціонування ПП «Солотвино – Сігету Мармацій».
30. Аналіз функціонування ПП «Ділове – Валя Вишеулуй».
31. Експортно-розрахункова оцінка функціонування мережі пунктів пропуску через державний кордон у Закарпатській області.
32. Рівень розвитку транспортної інфраструктури Закарпатської області.
33. Коефіцієнт завантаженості діючих пунктів пропуску Закарпатської області.
34. Темп приросту/зниження потоків всіх категорій перетинів через державний кордон Закарпатської області.
35. Вагомість пункту пропуску в загальному обсязі пасажиро- та вантажопотоків.

ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Соціально-економічна сутність понять «транскордонний туристичний ринок», «транскордонний туризм», «транскордонний регіон».
2. Транскордонне співробітництво в системі інтеграційних процесів країн ЄС. Тенденції і динаміка зовнішньоекономічних операцій.
3. Теоретичні засади формування поняття транскордонного співробітництва.
4. Сутність поняття транскордонного туризму та його місця в структурі міжнародного туризму.
5. Функції співпраці у транскордонному просторі. Форми ТКС.
6. Тенденції і динаміка зовнішньоекономічних операцій.
7. Закарпатська область в системі зовнішньоекономічних зв'язків.
8. Характерні риси товарного експорту Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської та Чернівецької областей з країнами ЄС.
9. Особливості розвитку туризму та рекреації Карпатського регіону.
10. Екологічне становище навколишнього середовища на території Карпатського регіону.
11. Тенденції руху туристів та вантажів вздовж ділянки кордону Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської та Чернівецької областей з країнами ЄС.
12. Львівська область в системі транскордонного співробітництва в галузі туризму.
13. Туристично-рекреаційний потенціал та особливості ЕГП Львівської області.
14. Динаміка руху туристичних потоків вздовж державного кордону Львівської області з країнами ближнього зарубіжжя.
15. Івано-Франківська область в системі транскордонного співробітництва в галузі туризму.
16. Туристично-рекреаційний потенціал та особливості ЕГП Івано-Франківської області.
17. Динаміка руху туристичних потоків вздовж державного кордону Івано-Франківської області з країнами ближнього зарубіжжя.
18. Чернівецька область в системі транскордонного співробітництва в галузі туризму.
19. Туристично-рекреаційний потенціал та особливості ЕГП Чернівецької області.
20. Динаміка руху туристичних потоків вздовж державного кордону Чернівецької області з країнами ближнього зарубіжжя.
21. Загальна характеристика існуючої мережі пунктів пропуску через державний кордон у Закарпатській області.
22. Особливості ЕГП Закарпатської області.
23. Туристично-рекреаційний потенціал Закарпатської області.
24. Динаміка руху туристичних потоків вздовж державного кордону Закарпатської області з країнами ближнього зарубіжжя.

25. Перспективи розвитку туризму на території Закарпатської області.
26. Загальнонаціональні та регіональні тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності.
27. Аналіз розподілу пасажиро- та вантажопотоків через існуючі пункти пропуску по всій ділянці кордону Закарпатської області.
28. Особливості функціонування пунктів пропуску на українсько-словацькій ділянці державного кордону.
29. Аналіз розподілу пасажиро- та вантажопотоків через існуючі пункти пропуску на українсько-словацькій ділянці державного кордону.
30. Аналіз функціонування ПП «Малий Березний - Убля».
31. Аналіз функціонування ПП «Ужгород - Вишне-Немецьке».
32. Аналіз функціонування ПП «Павлове - Матьовце».
33. Аналіз функціонування ПП «Малі Селменці – Вельке Слеменце».
34. Аналіз функціонування ПП «Чоп (Страж) – Чірна над Тисою».
35. Аналіз розподілу пасажиро- та вантажопотоків через існуючі пункти пропуску на українсько-угорській ділянці державного кордону.
36. Аналіз функціонування ПП «Чоп (Тиса) - Захонь».
37. Аналіз функціонування ПП «Чоп (Дружба) - Захонь».
38. Аналіз функціонування ПП «Соловка - Еперешке».
39. Аналіз функціонування ПП «Дзвінкове - Лонья».
40. Аналіз функціонування ПП «Косино - Барабаш».
41. Аналіз функціонування ПП «Лужанка - Берегшурань».
42. Аналіз функціонування ПП «Вилок - Тісабеч».
43. Особливості функціонування пунктів пропуску на українсько-румунській ділянці державного кордону.
44. Аналіз розподілу пасажиро- та вантажопотоків через існуючі пункти пропуску на українсько-румунській ділянці державного кордону.
45. Аналіз функціонування ПП «Дякове - Халмеу» (автомоб.).
46. Аналіз функціонування ПП «Дякове - Халмеу» (заліз.).
47. Аналіз функціонування ПП «Хижа – Тарна Маре».
48. Аналіз функціонування ПП «Тересва – Кимпулунг ла Тиса».
49. Аналіз функціонування ПП «Солотвино – Сігету Мармаціей».
50. Аналіз функціонування ПП «Ділове – Валя Вишеулуй».
51. Експортно-розрахункова оцінка функціонування мережі пунктів пропуску через державний кордон у Закарпатській області.
52. Темп приросту/зниження потоків всіх категорій перетинів через державний кордон Закарпатської області.
53. Вагомість пункту пропуску в загальному обсязі пасажиро- та вантажопотоків Закарпатської області.
54. Рівень розвитку транспортної інфраструктури Закарпатської області.
55. Коефіцієнт завантаженості діючих пунктів пропуску Закарпатської області.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

• **INTERREG:** INTERREG – це серія програм, які стимулюють співпрацю між регіонами в Європейському Союзі та поза його межами, що фінансується Європейським фондом регіонального розвитку (ЄФРР).

• **Асоціація європейських прикордонних регіонів (АЄПР/AEBR):** АЄПР (www.aebg.eu) була заснована в 1971 році першими прикордонними регіонами, які розпочали транскордонну співпрацю в Європі після Другої світової війни. В даний час вона налічує близько 100 членів з країн Європейського Союзу та сусідніх країн. Її головна місія полягає в захисті інтересів прикордонних регіонів.

• **Багаторівневе врядування:** скоординовані дії суб'єктів різних рівнів державного управління - наприклад, Європейського Союзу, держав-членів та місцевих та регіональних органів влади на основі партнерства – з метою створення та реалізації політики ЄС. Це призводить до спільної відповідальності між різними рівнями управління.

• **Бюджетування на основі діяльності (Activity-based budgeting):** це метод бюджетного планування, коли статті витрат певної організації прогнозуються та плануються на основі її діяльності, під час якої виробляються результати (продукція чи послуги).

• **Державна підтримка розвитку транскордонного співробітництва** – сукупність рішень і дій організаційного, правового, фінансового характеру органів державної влади України, спрямованих на реалізацію проектів (програм) транскордонного співробітництва;

• **Державна програма розвитку транскордонного співробітництва** – комплекс заходів органів державної влади України, спрямованих на розвиток транскордонного співробітництва, які здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України.

• **Джерела фінансових ресурсів для розвитку ТКС** – кошти державного бюджету; кошти місцевих бюджетів; міжнародна технічна допомога; кредитні ресурси міжнародних організацій; цільові банківські кредити; ресурси суб'єктів господарювання.

• **Дзеркальна інфраструктура:** коли однаковий інфраструктурний розвиток здійснюється по обидва боки кордону.

• **Діаграма GANTT:** тип стовпчастої діаграми, яка ілюструє графік виконання проєкту.

• **Драйвер витрат:** фактор витрат, що викликає зміну вартості діяльності.

• **Економічна ефективність ТКС** – його результативність, отримана шляхом зіставлення матеріальних та нематеріальних затрат, впроваджених заходів та одержаного економічного результату від реалізації ТКС.

• **Електронна петиція** - форма звернення громадян, що подається через офіційний веб-сайт органу, якому вона адресована, або веб-сайт громадського об'єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронної петиції.

• **Європейське об'єднання територіального співробітництва** – об'єднання суб'єктів транскордонного співробітництва України та

відповідних суб'єктів сусідніх держав Європейського Союзу зі статусом юридичної особи відповідно до національного законодавства держави – члена Європейського Союзу, на території якої є його місцезнаходження;

- **Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР):** один із основних фінансових інструментів Політики згуртованості ЄС. Його мета – сприяти зниженню диспропорцій між рівнями розвитку європейських регіонів та зменшенню відсталості регіонів, що знаходяться у найменш сприятливому становищі. Він також фінансує транскордонну співпрацю в рамках програм INTERREG.

- **Єврорегіон** – організаційна форма транскордонного співробітництва, що здійснюється відповідно до двосторонніх або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво;

- **Загальні збори громадян** – важлива форма безпосередньої участі населення у вирішенні питань, віднесених до відання місцевого самоврядування, що передбачає проведення зборів громадян за місцем проживання (села, селища, мікрорайону, житлового комплексу, вулиці, кварталу, будинку та іншого територіального утворення) для обговорення найважливіших питань місцевого життя.

- **Звернення громадян** – це викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги.

- **Індикатори розвитку ТКС** – сукупність економічних, соціальних, екологічних, інфраструктурних, культурно-освітніх та інших показників, які відображають наслідки реалізації проєктів та програм ТКС на певній території у визначений період часу.

- **Карта ресурсів:** Карта ресурсів – це унікальна сукупність наявних фінансових ресурсів, необхідних для конкретного партнерства у реалізації набору ідей щодо транскордонного розвитку, які планується реалізувати протягом певного періоду часу.

- **Конкурс проєктних пропозицій (заклик/запрошення щодо подання проєктних заявок/Call for proposals):** це проєктне оголошення, яке публічно розміщене програмою фінансування, де детально описуються умови подання заявки на отримання гранту для реалізації проєкту.

- **Консультації з громадськістю** – це форма залучення громадян до участі в управлінні державними справами, надання можливості для їх вільного доступу до інформації про діяльність органів виконавчої влади, забезпечення гласності, відкритості та прозорості в діяльності цих органів. Консультації з громадськістю сприяють налагодженню системного діалогу органів виконавчої влади і громадськості, підвищення якості підготовки та прийняття рішень з важливих питань державного і суспільного життя з урахуванням думки громадськості, створення умов для участі громадян у розробленні проєктів таких рішень.

- **Краудфандинг:** краудфандинг – це відносно нова форма фінансування проєктів або господарської діяльності (переважно стартапів) шляхом залучення невеликих сум грошей від великої кількості людей через Інтернет, особливо через соціальні медіа.

• **КСВ: корпоративна соціальна відповідальність** – це вид саморегулювання міжнародного приватного бізнесу, який має на меті внесок у досягнення цілей суспільного значення, що має філантропічний, активістський чи благодійний характер і здійснюється шляхом участі в або підтримки волонтерської діяльності чи застосування етично орієнтованих практик.

• **Логіка дій:** представлення чіткого та продуманого розуміння того, яким чином запланований проєкт призведе до бажаних результатів.

• **Міжтериторіальне співробітництво** – будь-яка спільна діяльність, включаючи укладання угод про співробітництво, спрямована на розвиток відносин між територіальними общинами або властями двох або більше держав, які не межують одназ одною безпосередньо, але мають спільні інтереси.

• **Мікропроєкти / проєкти від людей до людей:** проєкти, які фінансуються з (не всіх) програм INTERREG, що зміцнюють транскордонні відносини на основі взаємної довіри на місцевому та регіональному рівні в прикордонних регіонах та покращують співпрацю у всіх сферах життя. Вони характеризуються досить невеликим обсягом допустимих проєктних витрат, що не перевищує 100 000 євро, та досить невеликим внеском з ЄФРР.

• **Міста-побратими:** Для міст-побратимів можна визначити наступні загальні характеристики: 1) їх розділив кордон за політичним рішенням, незважаючи на певний рівень міської інтеграції; 2) це міста, розташовані, як правило, в географічній близькості одне від одного, їх центри, як правило, віддалені один від одного на відстані 0–10 км від державного кордону; 3) вони мають статус міст з принаймні однієї центральною міською функцією, яку можна поділити / користуватися разом з іншою стороною; 4) вони мають спільні періоди міського розвитку в історичному плані; 5) їх мешканці користуються певною групою функцій іншої сторони, тобто наявний значний транскордонний рух (наприклад, міграція робочої сили чи студентів, туризм); 6) вони розпочали багато інституціолізованих ініціатив для співпраці. Цей підхід передбачає певний рівень історичного, нинішнього та майбутнього рівня інтеграції у формі функціональної інтеграції.

• **Місцева ініціатива** – це право членів територіальної громади ініціювати розгляд у місцевій раді будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування.

• **Місцеві референдуми** – безпосереднє прийняття рішень (волевиявлення) територіальною громадою з питань місцевого значення.

• **Об'єднання євро регіонального співробітництва** – форма транскордонного співробітництва зі статусом юридичної особи відповідно до національного законодавства держави, на території якої є його місцезнаходження, метою якого є заохочення, підтримка та розвиток в інтересах населення транскордонного та міжтериторіального співробітництва між суб'єктами і учасниками таких відносин у сферах спільної компетенції та відповідно до повноважень, встановлених згідно з національним законодавством відповідної держави;

• **Операційна місія «Трансфронтал'єр»:** Транскордонна оперативна місія (ТОМ) – це асоціація, створена у 1997 році урядом Франції з метою полегшення

транскордонної співпраці французьких регіонів. Однак нині сфера діяльності TOM (<http://www.espaces-transfrontaliers.org/en/>) є загальноєвропейською.

- **Парадипломатія:** залучення субнаціональних суб'єктів (нецентральних урядів та / або регіональних і місцевих суб'єктів – органів регіональної та місцевої влади (ОРМВ), тобто федеративних штатів, провінцій, областей, міст та муніципалітетів) до міжнародних відносин.

- **Програма INTERACT:** Програма INTERACT (www.interact-eu.net) була заснована у 2004 році з метою полегшення реалізації програм INTERREG. З того часу вона отримала розвиток, її мета розширилася. На теперішній час INTERACT має наступні цілі: поліпшення управлінської спроможності програм INTERREG, покращення спроможності програм INTERREG щодо збору/передачі (поширення) результатів проєкту, вдосконалення впровадження нових способів співпраці. INTERACT адмініструє базу даних KEEP (www.KEEP.eu), яка може слугувати джерелом натхнення для зацікавлених сторін (стейкхолдерів) у розвитку транскордонного співробітництва.

- **Програма:** сукупність відповідних заходів або діяльності, що мають певну довгострокову мету.

- **Проекти (програми) транскордонного співробітництва** – комплекс заходів суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва України, спрямованих на розвиток транскордонного співробітництва;

- **Проект:** низка завдань, які потрібно виконати, щоб досягти певного результату, й, як правило, його складовими є спеціально розроблений графік та бюджет, а також відповідний персонал.

- **Референдум** – це форма безпосереднього прийняття рішень громадянами з найважливіших питань державного, регіонального чи місцевого значення шляхом голосування.

- **Синергетичний ефект ТКС** отримується за рахунок паралельної реалізації програм ТКС та стратегій регіонального розвитку.

- **Соціальна ефективність ТКС** – відповідність результатів ТКС основним соціальним потребам, цілям життєдіяльності населення транскордонного регіону. Соціально ефективним є ТКС, яке забезпечує соціальний розвиток залучених до нього територій, поліпшення умов життя їх населення, сприяння активізації всіх соціальних сил на цих територіях.

- **Соціально-економічна ефективність ТКС** – рівень доцільності і раціональності розвитку транскордонного регіону в певних соціально-економічних умовах, який забезпечує використання ресурсів при найменших виробничих витратах і мінімізації навантажень на інтегральний потенціал та навколишнє середовище, а також задоволення потреб населення регіону.

- **Спільні проекти (програми)** – комплекс заходів суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва, спрямованих на розв'язання конкретних спільних завдань та задоволення інтересів територіальних громад;

- **Стратегія:** загальний **напрямок**, у якому рухається певний суб'єкт, щоб досягти бажаного стану в майбутньому.

- **Суб'єкти транскордонного співробітництва** – територіальні громади, їх представницькі органи та їх об'єднання, місцеві органи виконавчої влади

України, що взаємодіють з територіальними громадами та відповідними органами влади сусідніх держав у межах своєї компетенції, встановленої чинним законодавством України та угодами про транскордонне співробітництво;

- **Суб'єкти, що підтримують транскордонну політику в Європі:** враховуючи те, що **транскордонне співробітництво** має досить довгу історію в Європі, у минулому були створені спеціалізовані організації / асоціації, що полегшують його здійснення.

- **ТК інфраструктура:** транскордонна інфраструктура означає розвиток інфраструктури по обидва боки кордону, що здійснюється у взаємодії.

- **Транскордонна Євро-Інститутська мережа (TEIM/TEIN):** TEIM (www.transfrontier.eu), сформована в 2010 році, наразі об'єднує 15 партнерів із 9 прикордонних регіонів Європи. Його унікальна особливість полягає в тому, що він складається з університетів, науково-дослідних інститутів та навчальних центрів, які займаються практичними справами транскордонного співробітництва в Європі. Діяльність ТМЄІ координується Євро-Інститутом (www.euroinstitut.org), створеним у 1993 році в містах Келі, Страсбурзі на французькому, німецькому, швейцарському кордонах з метою сприяння транскордонному співробітництву.

- **Транскордонне співробітництво** – спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних та інших відносин між суб'єктами і учасниками таких відносин з України та відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин із інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством.

- **Транскордонний проєкт:** проєкт, який мобілізує принаймні двох (але часто і більше) партнерів з більш ніж одного боку кордону для вирішення проблеми, яка є актуальною по обидва боки кордону.

- **Угода про транскордонне співробітництво** - угода між територіальними громадами, їх представницькими органами та їх об'єднаннями, місцевими органами виконавчої влади України та відповідними органами влади сусідніх держав, укладена у межах їхньої компетенції, встановленої чинним законодавством України, яка регулює правові, організаційні, економічні та інші аспекти цього співробітництва.

- **Учасники транскордонного співробітництва:** юридичні та фізичні особи, громадські об'єднання, які беруть участь у транскордонному співробітництві.

- **Фінансова складова ТКС** – видатки на реалізацію проєктів (програм) ТКС в Україні, а також на виконання всіх необхідних завдань, пов'язаних із здійсненням ТКС.

- **Центральноевропейська служба сприяння транскордонним ініціативам (CESCI):** CESCO (<https://budapest.cesci-net.eu/en/portfolio/>) була заснована в 2009 році з метою сприяння освітленню національних кордонів в Угорщині та Центральноевропейському регіоні, а також заохочення та професійної підтримки транскордонної співпраці. Основною частиною діяльності CESCO є виконання суспільно-корисних завдань. На сьогодні сфера її діяльності є загальноєвропейською, яка включає унікальний досвід співпраці з сусідами.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна:

1. Бучко Ж. Аналіз туристичних потоків України – Румунії у контексті транскордонного туризму. *Географія та туризм: Науковий збірник* / Ред. кол.: Я.Б. Олійник (відп. ред.) та ін. К.: Альфа-ПІК, 2016. Вип. 35. С. 26-35.
2. Бучко Ж. Буковина етнотуристична: можливості та тенденції для транскордонного туризму. *Розвиток українського етнотуризму: проблеми та перспективи: Збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених* (Львів, 25 лютого 2016 р.). Львів: ЛІЕТ, 2016. С. 37-42.
3. Бучко Ж. Географічні аспекти транскордонного туризму в контексті євроінтеграції України. *Туризм як пріоритетний напрям соціально-економічного розвитку регіону: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (23-24 квітня 2015р.). Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2015. С. 370-372.
4. Мальська М. П. Пріоритети розвитку туризму у польсько-українських відносинах. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2012. Вип. 29. Ч. 2. С. 138-143.
5. Мальська М. П. Туризм у міжнародному і національному вимірах. *Історія і сучасність: монографія*. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 268 с.
6. Мікула Н. А. Транскордонне співробітництво: посібник. Київ: Крамар, 2011. 259 с.
7. Мікула Н. Єврорегіони: досвід та перспективи. Львів: ІРД НАН України, 2003. 222 с.
8. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: монографія. Н. Мікула. Львів: ІРД НАН України, 2004. 395 с.
9. Мікула Н. Національна доповідь «Сучасний стан та перспективи розвитку транскордонного співробітництва в Україні» (Основні положення проєкту). *Регіональна економіка*. 2010. №3. С. 7-19.
10. Транскордонний туризм Карпатського єврорегіону: навч. посіб. / ДВНЗ «Ужгородський національний університет», укладачі: Н. Габчак, О. Білак. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2023. 248 с.
11. Bozhuk T. I., Buchko Z. I. Cross-Border Ukrainian-Hungarian Cooperation in the Sphere of Tourism. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*. Dnipro: Oles Gonchar Dnipro National University, 2018. 27(1). P. 35-42.
12. Brian I. Skinner. *Ears Resources*. Prentice-Hall. Ins., Englewood cliffs, New Jersey, 1986. 264 p.
13. Buchko Z. I. Cross-Border Tourism In Bukovina. *Scientific Review of Physical Culture*, volume 8, issue 1. University of Rzeszów, 2018. P. 37-42.
14. Buchko Z. Ethnic tourism potential of Bukovyna for the purposes of cross-border tourism. *Часопис соціально-економічної географії*. Вип. 20 (1). Харків, 2016. С. 75-79.
15. Buchko Z. Festivals and traditional holidays in the ethnic tourism in Chernivtsi region. *Tourist Bucovina*. Issue I. Bucharest, 2015. P. 128-133.

16. Miszczuk, A. Pogranicze polsko-ukraińskie a polityka zagraniczna. Polskie pogranicza a polityka zagraniczna u progu XXI wieku [Polish borderlands and foreign policy in the midst of the 21st century]. 2002. Warszawa: Instytut Spraw Międzynarodowych. P. 263-280.

17. Polsko-Ukrayinska Strategiya Spivrobitnytstva na 2007-2015 rr. [Polish-Ukrainian Cooperation Strategy for 2007-2015]. URL: <http://ekospha.org/faily/dokumenty-faily/polskoukrainska-stratehiia-transkordonnoho-spivrobitnytstva-na-20072015-roky/>

18. Studzieniecki T., Palmowski T., Korneevets V. The system of cross-border tourism in the Polish-Russia borderland. *Procedia Economics and Finance* 39. 2016. P. 545-552.

19. Studzieniecki, T, Spiriajevas, E. Cross-Border Tourist Destinations In Europe

20. Genesis, Essence And Promotion. *Proceedings of Varazdin 46th International Scientific Conference on Economic and Social Development «Sustainable Tourist Destinations*. 2019. P. 341-354.

21. Turystyka w 2012. URL: https://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/KTS_turystyka_w_2012.pdf

22. Turystyka w 2019 r. URL: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/turystyka/>

Додаткова література:

1. Buchko Z. Bukovina: Unicity through diversity. Bukovina's Carpathians. Suceava: University Publishing house, 2015. 106 p.

2. Buchko Z. Bukovina: Unicity through diversity. Bukovina's Subcarpathians. Suceava: University Publishing house, 2015. 152 p.

3. Buchko Z. Bukovina: Unicity through diversity. Chernivtsi. Suceava: University Publishing house, 2015. 75 p.

4. Buchko Z. Bukovina: Unicity through diversity. Cycling through Bukovina and Bessarabia // Zhanna Buchko, Vasile Efros, Liviu Popescu. – Suceava: University Publishing house, 2015. – 49 p.

5. Buchko Z. Bukovina: Unicity through diversity. Equestrian Rotes in Bukovin. Suceava: University Publishing house, 2015. 139 p.

6. Buchko Z. Bukovina: Unicity through diversity. Hikin Rotes. Suceava: University Publishing house, 2015. 56 p.

7. Buchko Z. Bukovina: Unicity through diversity. The cross-border area. Suceava: University Publishing house, 2015. 163 p.

Інформаційні ресурси:

1. Євро регіон «Ярославна». URL: http://forum-sumy.com/post_vroregon_jaroslavna.html

2. Євро регіони на території України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації*. URL: http://e-pidruchniki.com/content/802_Evroregioni_na_teritorii_Ykraini_sychasniy_stan_ta_perspektivi_rozvitky.html

3. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями / Мадридська конвенція. Мадрид, 21 травня 1980 року // Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_106
4. Закон України «Про державний кордон» N 1777-XII від 4 листопада 1991 року (зі змінами та доповненнями) // Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12>
5. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» N 959-XII від 16 квітня 1991 року (зі змінами та доповненнями) // Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
6. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» // Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
7. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» // Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
8. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» N 1562-VI від 25 червня 2009 року (зі змінами та доповненнями) // Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>
9. Офіційний сайт громадської Організації Агентства сталого розвитку та Європейської Інтеграції «Єврорегіон Нижній Дунай». URL: <http://www.asdei.od.ua>
10. Офіційний сайт Єврорегіону «Буг». URL: <http://euroregionbug.pl/index.php>
11. Офіційний сайт Єврорегіону «Дністер». URL: <http://dnier.eu>
12. Офіційний сайт Єврорегіону «Карпати». URL: <http://www.euroregion-karpaty.com.ua>

Наталія ГАБЧАК, Руслана КРИВЕНКОВА

ТРАНСКОРДОННИЙ ТУРИЗМ

**Методичні рекомендації
до практичних занять і самостійної роботи**

Формат 60*84/16. Гарнітура Times New Roman
Ум.друк.арк. 2,44. Зам. № 101

**Редакційно-видавничий відділ ДВНЗ «УжНУ»
88000, м. Ужгород, вул. Заньковецької, 89
E-mail: dep-editors@uzhnu.edu.ua**